

EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER TERCİHLERİ (DEU. BUCA EĞT. FAK. ÖRNEĞİ) *

Yrd. Doç. Dr. Nevin AKKAYA **

Özet

Bu araştırmanın temel amacı öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek ve öğretmen adaylarının değer tercihlerinin bazı değişkenlere göre farklılaşarak farklılaşmadığını saptamaktır. Araştırma, tarama modeli şeklindedir. Araştırmanın evreni, 2011 eğitim öğretim yılında DEU. Buca Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 7819 öğretmen adaydır. Bu evren arasından tabakalı örneklem yöntemiyle seçilen 910 öğretmen adayı, araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Öğrencilerin değer tercihlerini belirlemede Değerler Ölçeği (Güngör, 1998) kullanılmıştır. Öğrencilerin değerlerle ilgili görüşleri hiçbir değişikliğe uğratılmadan olduğu gibi betimlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre değerlerin 1. sırada seçilmesine dayalı olarak öğrenciler en fazla 1. Sırada “vicdan huzuru” değerini tercih etmişlerdir. Gerçeklerin bilinmesi ve konforlu bir hayat değerleri ise son tercihlerde yer almıştır. Öğretmen adaylarının bölümlerine göre değer tercihleri “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması, öbür dünyayı kazanmak, yalansız bir dünya, konforlu hayat, vicdan huzuru, eşitliğin sağlanması, insanlara yardım değerlerinde anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Değerler, Öğretmen Adayları, Değer Tercihleri, Eğitim, Eğitim Fakültesi

EDUCATION FACULTY STUDENTS' VALUE PREFERENCES: THE CASE OF BUCA FACULTY OF EDUCATION

Abstract

The primary aim of this study is to identify teacher candidates' value preferences and whether these preferences differ according to several variables. The screening model was used in our study utilized screening model. The population of the study 7819 teacher candidates studying at the Buca Faculty of Education, Do-

* Bu araştırma 26-28 Ekim 2011 tarihinde “Değerler Eğitimi Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İzmir

kuz Eylül University in 2011. Participants are 910 teacher candidates chosen from the population through stratified sampling. Values Inventory (Güngör, 1998) was used to determine values preferences. Students' opinions on values preferences were described as is.

The results showed that most students put "relief of conscience" in the first place of their ranking. However, awareness of reality and a comfortable life are the last preferences. Students' preferences revealed a meaningful difference according to major. For the gender variable, there was a meaningful difference in the values of "modesty and harmony, struggling for the life after this, awareness of realities, relief of conscience, and fight for freedom".

Key Words: Value, Value Preference, Prospective Teachers, Education, Education Faculty

Giriş

Yeryüzünde insan yaşadığı sürece sayısız sorunla karşılaşır, çözüm üretir, yeni sorunlar yaratır. Bu süreçte çeşitli olaylarla, durumlarla karşılaşır. Bu durumlara, olaylara kayıtsız kalmaz, tepki gösterir, davranış geliştirir, eylemlerde bulunur. Bireylerin her türlü davranışlarını, eylemlerini, dolaylı ya da dolaysız değerler tarafından yönlendirilmektedir (Özgüven, 1994).

Mengüşoğlu'na (1983: 204) göre her türlü amaç ve hedefler, her türlü ilgi ve çıkarlar; idealler, güç ve iktidar etkenleri, ün ve şan hırsı, yerme-övme, saygı ve saygısızlık, inanma-inanmama, sözünde durma-durmama, dürüstlük, sevgi ve nefret gibi duygular, düşünceler, davranışlar değer kapsamına girer. Bütün bu değerleri;

1- Amaç değerler (Yüksek değerler)

2- Araç değerler olarak gruplandırmak mümkündür. Yüksek değerler, idealler, inanç, dürüstlük, sevgi, dostluk, saygı gibi değerleri ifade eder. Araç değerler ise yarar, ilgi, çıkar gibi maddî değerlerdir. İnsan hayatı bu değerler tarafından yönetilir.

Günümüzde sosyal bilimlerde değerlerin, insan davranışlarının açıklanmasında önemli bir etken olduğu kabul edilen bir gerçektir. Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları ve bilişsel süreçleri etkilediğini; diğer yandan da toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedir.

Değerlerin öğrenilmesi daha ziyade rol öğrenmesi şeklinde bir sosyal öğrenmedir (Güngör, 1998; 70). Yaşanılan toplumda nelerin yapılması gerektiği, olaylar ve durumlar karşısında nasıl davranılması gerektiği, nelere değer verileceği öğrenilir. Bu değerler toplumda destek buldukça pekişir, kuvvetle yerleşir; destek azaldıkça da değerler yozlaşmaya ve değişmeye başlar.

Değerler insanların tutum ve davranışlarını etkilemede, tutum ve davranışlarının belirlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli rol oynar (Dilmaç, 1999). Geleceğin öğretmenleri olarak öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyal-

leşme içerisinde olduğunun, yani değerler sisteminin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin değerlerinin öğrenci davranışlarını etkilediğiyle ilgili birçok araştırma bulgusu vardır: (Brophy ve Good, 1986; Dickenson, 1990; Gözütok, 1995; Varış, 1973; Akt: Sarı, 2005), (Dilmaç, 2008). Yeni programlarla (2005-2006) birlikte ilköğretim okullarında yeni yaklaşımlarla öğrencinin öğrenme sürecine girmeden önce edinmiş olduğu değerlerinde öğrenciyi etkilediği benimsenmiş ve öğrencinin ilgi, tutum, değer ve inançlarını içine alan duyuşsal alan eğitimi programlara alınmıştır (MEB 2004a: MEB 2004b ve MEB 2004c).

Temel değerlerin kazandırılması amacı Türk Millî Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. Temel Kanun'un başlangıcında Millî Eğitim'in amaçları sayılırken ahlakî, manevî değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirilmekten bahsedilmektedir (Özbay: 2008). Temel insanî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca misyonları arasındadır (Ekşi: 2003).

Eğitim gelecek kuşaklara değer aktarımının yapıldığı bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Okullar, ulusal ve evrensel değerlerin iletimini sağlayarak toplumların sürekliliğini gerçekleştiren kurumlardır. Bu kurumların öğrenci üzerinde en etkili unsuru öğretmenlerdir. Bu nedenle geleceğin öğretmenlerinin ulusal, evrensel değerlere sahip olması, bu bilinçle yetişmesi gerekir.

Değerlerin bireyin yaşantısı, kişiliği, ilgisi, tutumu, duygu ve davranışlarıyla (Demirhan İşcan, 2007) ilişkisinin olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Çocuklarda değer oluşturmak ve geliştirmek öncelikle ailenin daha sonra da okulların eğitimcilerin görevidir. Öğrenme öğretme- süreci boyunca öğrencilerin değerlerini geliştirmek ya da yanlış yerleşmiş bilgiyi değiştirmek gerek model olmasıyla gerekse işlediği derslerde dile getirdiği düşüncelerle öğretmenler önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin değer tercihlerinin belirlenmesi önemlidir.

Yöntem

Araştırma, tarama modeli şeklindedir. Bu çalışmada amaç, DEÜ Eğitim Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin değer tercihlerini belirlemek ve öğrencilerin değer tercihlerinin cinsiyet, bölüm, sürekli oturulan yer, anne- baba öğrenim durumu değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını saptamaktır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırma 2010/2011 Güz dönemi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Öğret., Sınıf Öğret., İMT, DKAB, Müzik Öğret., Okul Öncesi Öğret., İngilizce Öğret., Coğrafya Öğret., Edebiyat Öğret., Kimya Öğret., Almanca Öğret., Tarih Öğret., BÖTE, Fizik Öğret., Orta Öğrt. Mat. Öğret., Biyoloji Öğret., Resim Öğret., Fran-

sızca Öğret., Fen Bilg. Öğret. Bölümlerinin 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 910 öğrenci üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem olarak her bölümden yalnızca son sınıf öğrencilerinden tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle öğrenci seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek üzere Değerler Ölçeği (Güngör 1998) kullanılmıştır. Spanger(1928)ve Allport,Vernon ve Lindzey'in(1960) klasik değer tercihleri sıralamasına(teorik, iktisadi,siyasi,sosyal,estetik,dini) Güngör(1998) ahlaki değerleri ekleyerek yeni bir değerler sıralaması ölçeği elde etmiştir.Bu ölçekte yedi değer alanına karşılık gelen on dört değer ifadesine yer verilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere 14 değer ifadesi verilmiştir, bunlardan hangilerinin hangi değer alanına karşılık geldiği bildirilmemiştir ve öğrencilerden, insanın hayatta ideal edinebileceği 14 değer için en önemli olan değerden en az önemli olana göre sıralamaları istenmiştir. Bu sıralamaya göre ilk sıralarda yer alan değerlerin ortalamaları daha düşük, sonlarda yer alan değerlerin puan ortalamaları daha yüksektir.

Bu araştırmada verilerin çözümlenmesinde SPSS 17.0 programı ile aritmetik ortalama, bağımsız gruplar için T testi ve Anova ile hesaplanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Alanlarına İlişkin Sıralamaları

	N	\bar{X}	ss
1. Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması	910	7,6989	3,92104
2. Öbür dünyayı kazanmak	910	8,2780	4,79465
3. Yalansız bir dünya	910	7,7132	3,60359
4. Günahlardan arınma	910	8,8890	4,16225
5. Ekonomik bağımsızlık	910	6,9613	3,96293
6. Konforlu bir hayat	910	8,7989	4,08951
7. Bütün gerçeklerin bilinmesi	910	9,1264	3,89500
8. Vicdan huzuru	910	5,7429	4,10825
9. Cahillikten arınmış bir dünya	910	6,6121	3,94713
10.Güzelliklerle dolu bir dünya	910	7,3451	3,97872
11. Eşitliğin sağlanması	910	6,6264	3,72234
12. Gerçek dostluk	910	6,9330	3,24417
13. Hürriyet için mücadele	910	7,1703	3,78094
14. İnsanlara yardım	910	7,1033	3,95906

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin önem verdikleri değerlerin 1. Sırada vicdan huzuru (5,7429), 2. Sırada cahillikten arınmış bir dünya (6,6121), 3. Sırada ise eşitliğin sağlanması (6,6264) değerlerinin olduğu görülmektedir. Son üç sırada ise, gerçeklerin bilinmesi (9,1264), günahlardan arınma (8,8890), konforlu hayat (8,7989) değerleri yer almaktadır. Bu değerlere bakıldığında ilk üç sırada ahlakî

bilimsel ve siyasî değerlerin yer aldığı görülmektedir. Son üç sırada yine bilimsel değerler, dinî ve ekonomik değerler yer almaktadır. Buca Eğitim Fakültesi öğretmen adayları ahlakî, siyasal ve sosyal değerleri; vicdan huzuru, eşitliğin sağlanması, gerçek dostluk değerlerini, bilimsel, dinî, ekonomik değerlerden daha fazla önem vermektedir. Öğrencilerin en fazla önem verdikleri ahlakî değer diğer değerlerden önce yer alması araştırmanın önemli bulgularından biridir. Bütün gerçeklerin bilinmesi ve cahillikten arınmış bir dünya yargılarını içeren bilimsel değerlerin alt sırada yer alması da araştırmanın ilginç bulgularındandır. Kısaca Buca Eğitim Fakültesi öğretmen adayları en çok önemi ahlaki değer kapsamında yer alan vicdan huzuruna; en az önemi ise bilimsel değer kapsamında yer alan bütün gerçeklerin bilinmesi değerine vermiştir. Öğrencilere, on dört değer hangi değer boyutları içinde yer aldığı önceden bildirilmediği için bilimsel değerlerden bir maddeye ilk sıralarda, diğer maddeye ise son sırada yer verdikleri görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puan ortalamaları arasındaki t testi karşılaştırmasına ilişkin bulgular

	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	s
1.Ölçü ve Ahenk	Kız	79	7,4698	3,85647	-2,337	,020
	Erkek	31	8,0997	4,00595	-2,313	
2.Öbür Dünya K.	Kız	79	8,5751	4,74095	2,479	,013
	Erkek	31	7,7583	4,85070	2,464	
3.Yalansız Dünya	Kız	79	7,8135	3,59975	1,110	,267
	Erkek	31	7,5378	3,60903	1,110	
4.Günahlar.Arınma	Kız	79	8,7323	4,18506	-1,503	,133
	Erkek	31	9,1631	4,11398	-1,510	
5.Ekonomik Bağ.	Kız	79	6,8705	3,91503	-,917	,359
	Erkek	31	7,1208	4,04638	-,909	
6.Konforlu Hayat	Kız	79	8,7720	4,11132	-,262	,793
	Erkek	31	8,8459	4,05685	-,263	
7.Gerçeklerin Bil.	Kız	79	9,3541	3,92191	2,338	,020
	Erkek	31	8,7281	3,82081	2,355	
8.Vicdan Huzuru	Kız	79	5,3903	4,02152	-3,444	,001
	Erkek	31	6,3595	4,19098	-3,405	
9.Cahillikten A. D.	Kız	79	6,5907	3,98483	-,216	,829
	Erkek	31	6,5907	3,88601	-,218	
10.Güz. Dolu Dün.	Kız	79	7,3264	4,02615	-,187	,852
	Erkek	31	7,3776	3,90019	-,188	
11.Eşitliğin Sağ	Kız	79	6,5613	3,60521	-,697	,486
	Erkek	31	6,7402	3,92183	-,681	
12.Gerçek Dost	Kız	79	6,9516	3,22207	,230	,819
	Erkek	31	6,9003	3,28712	,228	
13.Hürriyet İ. Mü.	Kız	79	7,3696	3,72147	2,107	,035
	Erkek	31	6,8218	3,86377	2,085	
14.İnsanlara Yard.	Kız	79	7,2228	3,47364	1,379	,168
	Erkek	31	6,8943	3,42862	1,384	

Cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması”, “öbür dünyayı kazanmak”, “bütün gerçeklerin bilinmesi”, “vicdan huzuru” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde görülmektedir ($p<0,05$). Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur. “Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması” değeri kız öğretmen adaylarında (7,4698), erkek öğretmen adaylarına göre (8,0997) daha yüksektir. “Öbür dünyayı kazanmak” değeri erkek öğretmen adaylarında (8,5751), kız öğretmen adaylarına göre (7,7583) daha yüksektir. “Gerçeklerin bilinmesi” değeri erkek öğretmen adaylarında (8,7281), kız öğretmen adaylarına göre (9,3541) daha yüksektir. “Vicdan huzuru” değeri kız öğretmen adaylarında (5,3903), erkek öğretmen adaylarına göre (6,3595) daha yüksektir. “Hürriyet için mücadele” değeri erkek öğretmen adaylarında (6,8218), kız öğretmen adaylarına göre (7,3696) daha yüksektir. Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir.

Tablo 3. Anne eğitim durumu değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

Anne	n	\bar{x}	ss	F	P
D1 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	7,7344	3,81212	1,312	,269
	223	7,6368	3,72088		
	115	7,2087	4,25399		
	90	8,2889	4,48279		
D 2 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	8,0041	4,75031	10,497	,000
	223	9,0090	4,70766		
	115	9,5652	4,53085		
	90	6,2889	4,83490		
D3 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	7,5560	3,59804	10,497	,551
	223	7,9013	3,72950		
	115	7,7913	3,54543		
	90	7,9889	3,40025		
D4 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	8,6701	4,15264	1.813	,143
	223	9,3274	4,26123		
	115	9,2522	4,13552		
	90	8,5111	3,93556		
D5 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	6,7801	3,94365	919	,431
	223	7,2197	4,14937		
	115	6,9304	3,72926		
	90	7,3333	3,88602		
D6 ilköğretim ortağretim yüksekğretim diğer	482	8,7282	4,16584	2.070	,103
	223	8,8027	4,00749		
	115	8,3565	4,00918		
	90	9,7333	3,89987		

D7 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	9,2676	3,79201	2.552	.054
	223	8,5202	4,00319		
	115	9,3652	4,06813		
	90	9,5667	3,84255		
D8 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	5,7988	4,11768	.085	,968
	223	5,6592	3,94677		
	115	5,6435	4,22023		
	90	5,7778	4,36219		
D9 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,7863	3,86277	1.259	,287
	223	6,2511	4,14812		
	115	6,8348	4,06079		
	90	6,2889	3,71225		
D10 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,3900	3,94048	.130	,942
	223	7,3857	4,14535		
	115	7,2261	3,73476		
	90	7,1556	4,11877		
D11 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,8755	4,00118	1.615	,184
	223	6,3722	3,31670		
	115	6,2087	3,25656		
	90	6,4556	3,63553		
D12 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	6,8651	3,24734	.599	,616
	223	6,9462	3,38608		
	115	6,8609	3,13130		
	90	7,3556	3,02169		
ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,4004	4,01601	1.733	,159
	223	6,7175	3,38598		
	115	7,0261	3,60424		
	90	7,2444	3,57366		
D14 ilköğretim ortaöğretim yükseköğretim diğer	482	7,1411	3,48039	,621	,602
	223	7,2511	3,36913		
	115	6,7304	3,73537		
	90	7,0111	3,20987		

Anne eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında sadece “öbür dünyayı kazanmak” değerinde anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). ilköğretim mezunu (8,0041) ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş (6,2889) annelerin çocuklarının “öbür dünyayı kazanmak” değerini daha önceledikleri dikkat çekmektedir. Ailede değer oluşturmada annenin etkin durumda olduğu araştırmanın sonuçlarına yansımıştır.

Tablo 4. Baba eğitim durumu değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

BabaEğ.D.	n	\bar{x}	ss	F	p
D1 ilköğretim	326	7,8436	4,13355	.467	,706
ortaöğretim	294	7,6293	3,77643		
yükseköğretim	258	7,5388	3,84126		
diğer	32	8,1563	3,72532		
D2 ilköğretim	326	7,5307	4,73260	7.182	,000
ortaöğretim	294	8,7517	4,71251		
yükseköğretim	258	8,9302	4,80788		
diğer	32	6,2813	4,69890		
ilköğretim	326	7,5184	3,62529	.659	,578
ortaöğretim	294	7,7789	3,70712		
yükseköğretim	258	7,8178	3,49231		
diğer	32	8,2500	3,34085		
D4 ilköğretim	326	8,2883	4,09461	4.495	,004
ortaöğretim	294	9,4184	4,13655		
yükseköğretim	258	9,1318	4,17493		
diğer	32	8,1875	4,30632		
ilköğretim	326	6,9387	3,83216	1.637	,179
ortaöğretim	294	7,1327	3,98197		
yükseköğretim	258	6,6512	4,09641		
diğer	32	8,1250	3,88338		
D6 ilköğretim	326	8,9417	4,04281	2.924	,033
ortaöğretim	294	8,7721	4,00841		
yükseköğretim	258	8,4264	4,23029		
diğer	32	10,5938	3,75765		
D7 ilköğretim	326	9,5061	3,86363	2.026	,109
ortaöğretim	294	8,8741	3,80154		
yükseköğretim	258	8,8682	4,04331		
diğer	32	9,6563	3,64213		
D8 ilköğretim	326	5,8558	4,34094	.627	,598
ortaöğretim	294	5,8844	3,96403		
yükseköğretim	258	5,4574	4,00488		
diğer	32	5,5938	3,85093		
D9 ilköğretim	326	6,9356	3,88593	1.655	,175
ortaöğretim	294	6,2653	3,95853		
yükseköğretim	258	6,5426	3,97758		
diğer	32	7,0625	4,09514		
D10 ilköğretim	326	7,1840	3,97955	2.258	,080
ortaöğretim	294	7,4898	4,11833		
yükseköğretim	258	7,5775	3,82545		
diğer	32	5,7813	3,61658		
D11 ilköğretim	326	6,9233	3,91018	1.215	,303
ortaöğretim	294	6,4048	3,69153		
yükseköğretim	258	6,4767	3,44742		
diğer	32	6,8438	4,12787		
ilköğretim	326	6,9908	3,09788	.955	,413

	294	6,8197	3,37601		
	258	7,0853	3,28191		
	32	6,1563	3,16339		
D13 ilköğretim	326	7,2454	3,91776	.938	,422
ortaöğretim	294	6,9626	3,73188		
yükseköğretim	258	7,2016	3,62198		
diğer	32	8,0625	4,07144		
D14 ilköğretim	326	7,2945	3,42108	1.924	,124
ortaöğretim	294	6,8163	3,41952		
yükseköğretim	258	7,2946	3,58206		
diğer	32	6,2500	3,00537		

Baba eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında “öbür dünyayı kazanmak”, “günahlardan arınma” ve “konforlu bir hayat” değerlerinde anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). Baba eğitim durumuna göre “öbür dünyayı kazanmak” değerinde ilköğretim mezunu (7,5307) ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının (6,2813); “günahlardan arınma” değerinde ilköğretim mezunu (8,2883) ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının (8,1875) bu değerlere daha fazla önem verdikleri görülmektedir. “Konforlu bir hayat” değerinde ise yüksek öğretim gören babaların çocukları (8,4264) lehine anlamlı bir fark vardır. Dini değerlerle ilgili eğitimin öncelikle ailede alındığı, bu değere ilköğretim mezunu ya da formal eğitim almamış anne babaların bu değere daha önem verdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 5. Sürekli yaşanan yer değişkenine göre öğretmen adaylarının değer tercihleri puanlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular

Sürekli yaşadığı yer	n	\bar{X}	ss	F	p
D1 koy	85	7,9059	4,18507	.128	,944
kasaba	114	7,6053	3,94120		
sehir	417	7,6547	3,89535		
büyükşehir	294	7,7381	3,88874		
D2koy	85	7,2118	4,78115	2.306	.075
kasaba	114	8,0614	4,83586		
sehir	417	8,2470	4,90574		
büyükşehir	294	8,7143	4,58667		
D3 koy	85	7,3765	3,62523	1.632	,377
kasaba	114	7,3772	3,88186		
sehir	417	7,9137	3,57303		
büyükşehir	294	7,6565	3,52771		
D4 koy	85	8,4706	3,87786	.846	,469
kasaba	114	9,2982	4,02850		
sehir	417	8,7746	4,28571		
büyükşehir	294	9,0136	4,11687		
D5 koy	85	6,4588	3,84384	1.509	,211
kasaba	114	7,3421	3,91012		

	417	7,1415	3,98152		
	294	6,7041	3,98001		
D6 koy	85	9,0235	4,40502	3.694	,012
kasaba	114	9,5877	4,06760		
sehir	417	8,9472	3,93176		
büyükşehir	294	8,2177	4,16718		
D7 koy	85	9,7176	3,41081	.947	,417
kasaba	114	8,7895	3,72144		
sehir	417	9,0935	4,00581		
büyükşehir	294	9,1327	3,93194		
D8 koy	85	5,3647	4,06450	.428	,733
kasaba	114	5,5965	4,28977		
sehir	417	5,7506	4,02339		
büyükşehir	294	5,8980	4,17981		
D9 koy	85	7,1529	3,57740	1.386	,246
kasaba	114	6,1404	3,68416		
sehir	417	6,5036	4,00308		
büyükşehir	294	6,7925	4,05691		
D10 koy	85	6,4000	3,89811	2.358	,070
kasaba	114	7,3596	4,01353		
sehir	417	7,2926	3,98263		
büyükşehir	294	7,6871	3,95504		
D11 koy	85	7,2353	3,83793	.873	,455
kasaba	114	6,4649	3,66563		
sehir	417	6,5947	3,75144		
büyükşehir	294	6,5578	3,67099		
D12 koy	85	6,7882	3,61904	509	,676
kasaba	114	7,2719	3,22404		
sehir	417	6,9113	3,06646		
büyükşehir	294	6,8741	3,38857		
D13 koy	85	8,2588	3,63237	2.899	,034
kasaba	114	7,0526	3,40962		
sehir	417	7,1703	3,88133		
büyükşehir	294	6,9014	3,77803		
D14 Koy	85	7,6353	3,61164	.794	,497
kasaba	114	7,0439	3,64677		
sehir	417	7,0048	3,30355		
büyükşehir	294	7,1122	3,55805		

Sürekli yaşanan yer değişkenine göre “konforlu bir hayat” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde anlamlı bir fark vardır ($p < 0,05$). “Konforlu bir hayat” değerini büyükşehirde yaşayanların (8,2177) önelediği görülmektedir. “Hürriyet için mücadele” değerinde de sonuç büyük şehirde yaşayanların (6,9014) lehinedir.

Tablo 6. Farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarının değer tercihlerine ilişkin varyans analiz sonuçları:

Değer	Varyansın K.	KT	D	KO	F	P
D1	GA	407,95	18	2765	1,829	0,019
	Gİ	13477,524	891	15,126		
	Toplam	13975,499	909			
D2	GA	1107,425	18	61,524	2,77	0,000
	Gİ	19789,235	91	22,21		
	Toplam	20896,66	909			
D3	GA	381,152	18	21,175	1,652	0,043
	Gİ	11422,99	891	12,82		
	Toplam	11804,142	909			
D4	GA	494,978	18	27,499	1,606	0,052
	Gİ	15252,812	891	17,119		
	Toplam	15747,79	909			
D5	GA	429,869	18	23,882	1,537	0,07
	Gİ	13845,785	891	15,54		
	Toplam	14275,654	909			
D6	GA	607,134	18	33,73	2,059	0,006
	Gİ	14595,065	891	16,381		
	Toplam	15202,199	909			
D7	GA	427,564	18	23,754	1,584	0,057
	Gİ	13362,903	891	14,998		
	Toplam	13790,467	909			
D8	GA	486,111	18	27,006	1,62	0,049
	Gİ	14855,718	891	16,673		
	Toplam	15341,829	909			
D9	GA	351,036	18	19,502	1,258	0,208
	Gİ	13811,031	891	15,501		
	Toplam	14162,067	909			
D10	GA	330,371	18	18,354	1,163	0,286
	Gİ	14059,282	891	15,779		
	Toplam	14389,653	909			
D11	GA	518,354	18	28,797	2,125	0,004
	Gİ	12076,613	891	13,554		
	Toplam	12594,967	909			
D12	GA	260,091	18	14,45	1,383	0,131
	Gİ	9306,82	891	10,445		
	Toplam	9566,911	909			
D13	GA	377,613	18	20,979	1,481	0,089
	Gİ	12616,986	891	14,16		
	Toplam	12994,599	909			
D14	GA	449,171	18	24,954	2,132	0,004
	Gİ	10427,119	891	11,703		
	Toplam	10876,29	909			

Tablo 6 incelendiğinde öğretmen adaylarının öğrenim görmüş oldukları alanlara göre “ölçü ve ahenk, öbür dünya kazanma, yalansız dünya, konforlu hayat, vicdan huzuru, eşitliğin sağlanması, insanlara yardım” değerlerinde gruplar arasında 0,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Hangi bölümler arasında farklılaşmanın olduğunu belirlemek amacıyla yapılan post hoc Tukey testi sonucunda ilköğretim matematik, Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi ve sınıf öğretmenliği bölümlerinde fark görülmüştür. Her şeyin ölçülü ve ahenkli olması değeri ilköğretim matematik öğretmenliğinde daha fazla önemsenirken, öbür dünyayı kazanma değeri sınıf öğretmenliğinde öncelenmektedir. Yalansız bir dünya değeri Türkçe öğretmenliği programında daha fazla önemsenmektedir. Konforlu bir hayat değeri ilköğretim matematik öğretmenliği programının lehine anlamlı bir fark göstermiştir. Vicdan huzuru değeri, eşitliğin sağlanması ve insanlara yardım değerleri din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının lehine diğer bölümlere göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

Tartışma

Bu araştırma DEU Buca Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin değer tercihlerini belirlemeyi ve bu tercihleri çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda araştırma grubunun öncelikli değerleri “vicdan huzuru”, “cahillikten arınmış bir dünya” ve “eşitliğin sağlanması” olarak bulunmuştur. Bu değerler ilk üç sırada yer almaktadır. Son üç sırada ise, “gerçeklerin bilinmesi”, “günahlardan arınma” ve “konforlu hayat” değerleri yer almaktadır. Bilimsel değerlerin içinde cahillikten arınmış bir dünya değeri ilk sıralarda yer alırken gerçeklerin bilinmesi değeri son sıralarda yer almaktadır. Bu değer kız öğretmen adaylarında daha önemsenirken diğer değerlerde erkek öğretmen adaylarının lehine bir fark vardır.

Bilimsel değerler kapsamında yer alan “cahillikten arınmış bir dünya” değeri ilk sıralarda yer alırken aynı değer grubunda yer alan “gerçeklerin bilinmesi” değeri son sıralarda yer almaktadır. Bu değer kız öğretmen adaylarında daha önemsenirken diğer değerlerde erkek öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir fark vardır.

Değerlere cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında “her şeyin ölçülü ve ahenkli olması”, “öbür dünyayı kazanmak”, “bütün gerçeklerin bilinmesi”, “vicdan huzuru” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Diğer değerlerde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark yoktur. Araştırmanın bu bulguları Güngör (1998), Bacanlı (2002), Atay (2003), Sarı (2005), Aktay (2008), Bayraktar (2009) ve Dilmaç ve Deniz (2009) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Anne eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında sadece “öbür dünyayı kazanmak” değerinde anlamlı bir fark görülmüştür. İlköğretim mezunu ve ilköğretimi tamamlayamamış ya da hiç eğitim görmemiş annelerin çocuklarının “öbür dünyayı kazanmak” değerini daha önceledikleri dikkat çekmektedir. Bu sonuç, değer oluşturmada ailenin etkili olduğunu göstermektedir.

Baba eğitim durumuna göre değer tercihlerine bakıldığında “öbür dünyayı kazanmak”, “günahlardan arınma” ve “konforlu bir hayat” değerlerinde anlamlı bir fark görülmüştür. Baba eğitim durumuna göre “öbür dünyayı kazanmak” ve “günahlardan arınma” değerlerinde ilköğretim mezunu ve ilköğretimi tamamlamamış ya da hiç eğitim görmemiş babaların çocuklarının bu değerlere daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Eğitim seviyesi düşük anne ve babaların çocuklarının dini değerlere daha fazla önem verdikleri dikkati çekmektedir. Birey değer oluşturmaya ailede başlar, ailenin değerleriyle yeni değerler gelişir. “Konforlu bir hayat” değerinde ise yüksek öğretim gören babaların çocukları lehine anlamlı bir fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe yaşam standartlarıyla ilgili beklentiler ve buna ilişkin değerler öne çıkmaktadır.

Sürekli yaşanan yer değişkenine göre “konforlu bir hayat” ve “hürriyet için mücadele” değerlerinde büyük şehirlerde yaşayanların lehine anlamlı bir fark görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusu Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı (2008) tarafından yapılan araştırmayla örtüşmektedir.

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda “İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, AB’ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye vizyonu (Resmi Gazete: 26215) benimsenmiştir. Oysaki Türkiye’nin vizyonuna uygun olarak bilgi toplumunun ihtiyaç duyduğu bilimsel değerleri önceleyen öğretmen adayları bu vizyonun gerçekleştirilmesi için çok önemlidir. Bu araştırma eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının ahlaki ve sosyal değerlere öncelik verdiğini göstermektedir. Bu değerlere bilimsel değerleri de katacak nitelikte dersler eğitim fakültesi programlarında, seçmeli derslerin arasında yer almalıdır, sosyal etkinlikler yoluyla da bilimsel değerlerin yerleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bilimsel düşüncenin önemini ve ülke kalkınmasındaki yerini hissettirecek etkinlikler çeşitli kurumlarla işbirliği yapılarak gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Aydın, M. (2011), “Değerler, İşlevleri ve Ahlak”, *Eğitim-Bir-Sen*, Sayı: 19.

Başçıftçı, F., Güleç, N., Akdoğan, T., Koç, Z. (2011), Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri ile Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi, 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April. 2011 Antalya-Turkey.

Büyüköztürk, Ş. (2007), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Citation, W. H. (2004). *Values Educational Psychology Interactive*, Valdosta, GA: Valdosta State University. (16.10.2011) tarihinde internetten elde edilmiştir.

- Dilmaç, B., Deniz, M., Deniz, M. E. (2009). “Üniversite Öğrencilerinin Öz-Anlayışları İle Değer Tercihlerinin İncelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt: 7. Sayı: 18. s. 9-24.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). “Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt:6. Sayı: 16. s. 69-91.
- Ekinci Çelikpazu, E., Aktaş, E. (2011). “MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi”, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 6/2 Spring, p. 413-424, Turkey.
- Ekşi, H. (2003). “Temel İnsani Değerlerin Kazanılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları” *Değerler Eğitimi Dergisi*, C.1. Sayı:1. Sayfa: 79-96.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar/ Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Mengüşoğlu, T. (1983). *Felsefeye Giriş*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- Özaslan, G. (2006). Eğitim Yöneticilerinin Güç Tipi Tercihlerinin Değerlendirilmesi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftiş Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbay, M. (2008). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*, Ankara: Öncü Yayınları
- Özdemir, A. (2010). *Yönetim Biliminde İleri Araştırma Yöntemleri ve Uygulamala*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi (PEDREM).
- Sarı, E. (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt:3. Sayı:10. s. 73-88.
- TBMM. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı. Resmi Gazete, Sayı: 26215 <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf>
- Uysal, F. (2008). Karakter Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yazıcı, K. (2007). “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı:19. s.489-522
- Yılmaz, E. (2009). “Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt: 7. Sayı: 17. s. 109-128.